सति एतन्मन्त्रकरणकेन प्रेक्षणेन स्वःशब्दप्रतिपादितं यज्ञादिचतुष्टयमर्थजातं प्राच्यां दिशि प्रथमत उपलभ्यमानमतोऽस्माच्छकटस्थानादवलोकयति ॥२१॥ तं शकटस्थानात्प्रगच्छन्तमनुसृत्य इतोऽस्माल्लोकात्प्रच्यावयितुं तस्य च यजमानस्य कुलं विक्षोभयितुं समर्थाः ईश्वरऽइति [पा° ३. ४. १३.] तोसुन्प्रत्ययः । दृंहति दृढीकरोति ॥ निरुप्तेन हविषा सहाग्निसमीपगमनं विधत्तेऽथेति । उर्विति मन्त्रस्य प्रागाम्नातं ब्राह्मणमतिदिशति सोऽसाविति । अन्तरिक्षं वाऽअनु रक्षश्चरतीत्यादिको (see k. 8.) यो वाक्यशेषः सोऽसावेवात्राम्नातस्यापि तस्य मन्त्रस्य बन्धुरनुकूलः ॥२२॥ गार्हपत्ये आहवनीये वा यस्मिन्नग्नौ श्रपणं तस्य पश्चात्पात्रासादनम् निरुप्तस्य हविषः सादनं च कर्तव्यम् ॥२३॥ २ ॥१॥

इडापिङ्गलादिनाडीद्वारा बहिर्निर्गच्छन्प्राणः प्राङित्युच्यते तयैव द्वारा पुनरन्तः प्रविशन्प्रत्यङ्ङिति तावेतौ वृत्तिभेदौ प्राणोदानावित्युच्येते तत्र प्राङ् संचरन्प्राणः उत् ऊर्ध्वदेशादानयति अन्तः प्रवेश्यानुगुणं चेष्टतऽइत्युदानः तस्य च शब्देन प्रत्यङ्मुखोऽपानो विवक्षितः । एवं द्विधाभिन्नस्यैतस्य वायुवाख्यस्य पवित्रस्य परिमाणमनुसृत्य तत्पवित्रयोर्द्विवम् ॥२॥ द्विवपक्षमेव निगमयति द्वेऽइति अथ यः प्राणापानयोः संधिः स व्यान इति श्रुतेर्व्यानस्य संधिरूपतया तदुभयानतिरिक्तत्वाद्द्विवपक्ष एव श्रेयान् ॥ प्रोक्षत्याभिरिति प्रोक्षण्य आपः ॥३॥ आवृत्य शयनं कृतवान् वरणाद्वृत्र इति नाम ॥४॥ पूतिर्दुर्गन्धिः । बीभत्सां चक्रिरे जुगुप्सन्ते स्म मान्बधेति [पा° ३. १. ६.] इति बधेर्वैरूप्ये सन्प्रत्ययः । तत्संस्पर्शं परिहर्तुमुपर्युपरिवर्तमाना अतिपप्लुविरे जलाशयमतिक्रम्य तीरदेशं प्राप्ता आसन् प्लुङ्गताविति धातुः [धा° २२. ६२.] प्लुताश्च (प्लु° C.) ता आपो दर्भात्मना परिणताः । अनापूयिता इति आ समन्तात्पूर्वं दौर्गन्ध्यं प्राप्ताः आपूयिताः पूयी विशरणे दुर्गन्धे च [धा° १४. १३.] कर्तरि निष्ठा छान्दस इट् । इतरासु दर्भात्मना परिणतजलव्यतिरिक्तास्वमेध्यत्वापादकं किंचित्संसृष्टमिव भवति । एवमनापूयिताब्विकारदर्भमयाभ्यां पवित्राभ्यामासामपामुत्पवनं पूयसंसर्गकृतं तदमेध्यत्वमपहन्ति ततश्च विधास्यमानं प्रोक्षणं मेध्याभिर्मेधार्हाभिः शुद्धाभिरेवाद्भिः कृतं भविष्यतीत्यर्थः ॥५॥ अग्निहोत्रहवण्या पात्रेण साकं प्रोक्षणीरपः । उदिङ्गयति ऊर्ध्वं सेचनेन चालयति । अग्रे पुरतो वर्तमानं समुद्रं गच्छतीत्यग्रेगुवः । अग्रेपुवः आपः खल्वभिषवार्थमासिच्यमाना यष्टव्यदेवताभ्यः पूर्वं सोमरसमास्वादयन्ति तेन सोमपानेनाग्रे प्रथमं स्वात्मानं पुनन्तीति । अग्रे प्रशस्ते अद्यास्मिन्काले ॥७॥ प्रोक्षणपात्रगतेनैवोदकेन तत्पात्रगतमुदकं प्रोक्षयित्वा तत्तेन मन्त्रपाठेन प्रोक्षणजनितमपराधमेताभ्यो प्रोक्षणीभ्यो निह्नुतेऽपनयति । एवं संस्कृताभिरद्भिर्हविषः प्रोक्षणं विधत्तेऽथेति । बन्धुरनुकूलं स्तावकमर्थवादवाक्यं सर्वस्यापि प्रोक्षणस्यैकविधमेव अतस्तत्सर्वत्र योजनीयमिति भावः ॥१०॥ तक्षा वर्धकिः ॥१२॥ ३ ॥१॥

अथ निरुप्तव्रीहियवावहननार्थं कृष्णाजिनादानं विधत्तेऽथेति । अवक्षायापक्ष्य क्षो क्षेदने [धा° २६. ३७.] ॥१॥ कृष्णाजिनस्य यज्ञरूपत्वं वक्तुं त्रयीमयत्वं प्रतिपादयति तस्येति । बभ्रूणि पिङ्गलवर्णानि हरीणि हरितवर्णानि ॥२॥ शिल्पं चित्रं रूपम् see वाजस° स° ४. १. । सोमाङ्गभूता दीक्षापि कृष्णाजिनस्योपरि क्रियते । यदि भूम्यामेवावहननादिकं कुर्यात्तदा तस्य हविषोऽवश्यं स्कन्नदोष इत्यभिप्रायः ॥३॥ कृष्णाजिनवत्प्रसक्तमवधूननं पात्राणां निषेधति अतिनत्येवेति । न कवलं रक्षांसि निरस्यति तत्संपर्कादयज्ञियमपि अपास्यति यद्वीति